

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

CONDIȚIILE DE VALIDITATE ALE ACTULUI DE OPȚIUNE SUCCESORALĂ - CAPACITATEA ȘI CONSIMȚĂMÂNTUL

Prof. univ. dr. Ioana NICOLAE

Abstract

The present study aimed to analyze the validity conditions of the act of successional option and we refer to both substantive and formal conditions imposed by law. The first part analyze the capacity and the consent of the act of successional option, with their specific peculiarities. The second part will present the object, the cause and the formal conditions of the act of successional option.

Keywords: *act of successional option, validity conditions, substantive conditions, capacity, consent.*

1. Introducere

Ca orice act juridic și actul de opțiune succesorală trebuie să îndeplinească anumite condiții de fond și de formă. Potrivit art. 1325 C. civ., dacă prin lege nu se prevede altfel, dispozițiile legale privitoare la contracte se aplică în mod corespunzător actelor unilaterale. În alte cuvinte, condițiile de validitate impuse contractelor se vor aplica în mod corespunzător și actelor juridice unilaterale, așa cum este actul de opțiune succesorală. În cele ce urmează vom analiza pe rând capacitatea, consimțământul, obiectul și cauza iar la final condițiile de formă impuse actului de opțiune succesorală.

2. Capacitatea în materia actului de opțiune succesorală¹

Pentru a analiza capacitatea în materia actului de opțiune succesorală se impune a preciza că acesta este un act de dispoziție².

De asemenea, se impune a face precizarea că, capacitatea de a încheia actul de opțiune succesorală nu se confundă cu capacitatea succesorală. Astfel, capacitatea succesorală se referă la capacitatea de folosință a persoanei. Potrivit art. 34 C. civ., capacitatea de folosință este aptitudinea persoanei de a avea drepturi și obligații civile. În schimb, capacitatea de a încheia actul de opțiune succesorală privește capacitatea de exercițiu a persoanei. Potrivit art. 37 C. civ., capacitatea de exercițiu este aptitudinea persoanei de a încheia singură acte juridice civile. În concluzie, cele două noțiuni nu pot fi confundate.

Așa fiind, spre exemplu în privința persoanei lipsite de capacitatea de exercițiu care este chemată să își exercite dreptul de opțiune succesorală, acest lucru va fi făcut prin intermediul reprezentanților săi legali, adică părinți sau tutori și cu autorizarea instanței de tutelă. Dacă există contrariedade de interese între minor și reprezentantul sau ocrotitorul său legal, se va proceda la numirea unui curator. Astfel, potrivit art. 150 C. civ., ori de câte ori între tutore și minor se ivesc interese contrare, care nu sunt dintre cele ce trebuie să ducă la înlocuirea tutorelui, instanța de tutelă va numi un curator special. De asemenea, dacă din cauza bolii sau din alte motive tutorele este împiedicat să îndeplinească un anumit act în numele minorului pe care îl reprezintă sau ale cărui acte le încuviințează, instanța de tutelă va numi un curator special. Pentru motive temeinice, în cadrul procedurilor succesoriale, notarul public, la cererea oricărei persoane interesate sau din oficiu, poate numi provizoriu un curator special, care va fi validat ori, după caz, înlocuit de către instanța de tutelă. Astfel, poate exista contrariedade dacă atât minorul, cât și reprezentantul său legal sunt chemați la aceeași moștenire³. De asemenea, se impune a menționa că potrivit art. 502 alin. (1) C. civ., drepturile și îndatoririle părinților cu privire la bunurile copilului sunt aceleași cu cele ale tutorelui, dispozițiile care reglementează tutela fiind aplicabile în mod corespunzător.

Persoanele cu capacitate restrânsă de exercițiu care doresc să accepte o moștenire își exercită singure acest drept, cu excepția situației în care prin hotărârea judecătorească de instituire a consilierii judiciare s-a decis astfel. Potrivit art. 168 alin. (4) C. civ., prin hotărârea prin care a fost instituită consilierea judiciară sau tutela specială, instanța de tutelă stabilește, în funcție de gradul de autonomie al persoanei ocrotite și de nevoile sale specifice, categoriile de acte pentru care este

¹ G. Boroi, C.A. Angheliescu, I. Nicolae, *Fișe de drept civil*, Ed. a 7-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2022, p. 687.

² Pentru amănunte privind actul de dispoziție, a se vedea G. Boroi, C.A. Angheliescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2021, pp. 131-133.

³ Al. Bacaci, Gh. Comăniță, *Drept civil. Succesiunile*, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 192.

necesară încuviințarea actelor sale sau, după caz, reprezentarea ei. Instanța poate dispune ca măsura de ocrotire să privească chiar și numai o categorie de acte. De asemenea, instanța poate dispune ca măsura de ocrotire să se refere numai la persoana celui ocrotit sau numai la bunurile sale.

Persoanele cu capacitate restrânsă de exercițiu care renunță la moștenire pot exercita acest drept personal, cu încuviințarea ocrotitorului legal - părinți sau tutore, cu avizul consiliului de familie, dacă acesta există și cu autorizarea instanței de tutelă.

Persoana cu deplină capacitate de exercițiu exercită singură dreptul său de opțiune succesorală.

Cum persoana juridică poate fi subiectul opțiunii succesorală doar în privința moștenirii testamentare, este de precizat că în privința legatelor instituite în favoarea sa, dreptul de opțiune succesorală se va exercita prin organele sale de administrare. Reamintim că persoanele juridice nu pot moșteni pe cale legală.

Nerespectarea regulilor instituite în materia capacității de exercițiu sunt sancționate cu nulitatea relativă a actului de opțiune succesorală. Potrivit art. 1124 C. civ., dreptul la acțiunea în anularea acceptării sau renunțării se prescrie în termen de 6 luni, calculat în caz de violență de la încetarea acesteia, iar în celelalte cazuri din momentul în care titularul dreptului la acțiune a cunoscut cauza de nulitate relativă. Așadar putem concluziona că termenul de prescripție pentru formularea acțiunii în anulare a actului de opțiune succesorală pentru nerespectarea regulilor în materia capacității va fi de 6 luni și începe să curgă de la data la care titularul dreptului la acțiune a cunoscut cauza anulării.

3. Consimțământul în materia actului de opțiune succesorală⁴

Consimțământul succesibilului trebuie să fie liber, serios și exprimat în cunoștință de cauză. Consimțământul exprimat trebuie să fie neviciat. Viciile de consimțământ care pot aduce atingere actului de opțiune succesorală sunt eroarea (de fapt și de drept), dolul și violența. Acestor vicii de consimțământ li se aplică regulile generale din dreptul comun. În ceea ce privește leziunea este de precizat că acest viciu nu își găsește aplicabilitatea în materia dreptului de opțiune succesorală. În vechiul Cod civil (art. 694 teza II), moștenitorul major acceptant (evident că aceasta prevedere se aplică și moștenitorului incapabil din vechea reglementare sau celui cu capacitate restrânsă de exercițiu) putea cere anularea actului de acceptare a moștenirii pentru leziune dacă ulterior descoperea un legat de care nu a avut cunoștință la data acceptării și care absorbea mai mult de jumătate din

⁴ G. Boroi, C.A. Anghelescu, I. Nicolae, *Fișe de drept civil*, Ed. a 7-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2022, p. 688.

aceasta⁵. Totodată se impune a preciza că viciile de consimțământ pot afecta atât actul juridic prin care se acceptă moștenirea, cât și actul juridic prin care se renunță la moștenire.

Vom enumera doar particularitățile pe care le îmbracă viciile de consimțământ în materia actului de opțiune succesorală, neinsistând asupra chestiunilor generale din dreptul comun.

Astfel, în ceea ce privește eroarea este de precizat că eroarea succesibilului asupra emolumentului moștenirii nu constituie viciu de consimțământ care să poată atrage anularea actului său de opțiune succesorală. Este de precizat că potrivit vechiului Cod civil eroarea asupra emolumentului succesoral putea fi reținută ca viciu de consimțământ numai în cazul prevăzut de art. 694 C. civ. vechi și numai pentru ipoteza acceptării moștenirii⁶.

În ceea ce privește dolul, ca particularitate, se impune a arăta că art. 1215 alin. (1) C. civ. nu se aplică în această materie. Astfel, potrivit art. 1215 alin. (1) C. civ., partea care este victima dolului unui terț nu poate cere anularea decât dacă cealaltă parte a cunoscut sau, după caz, ar fi trebuit să cunoască dolul la încheierea contractului. În alte cuvinte, cerința impusă de art. 1215 alin. (1) C. civ. nu are aplicabilitate deoarece în ipoteza noastră nu ne aflăm în prezența unui act juridic bilateral, ci a unui act juridic unilateral. Actul de opțiune succesorală este un act juridic unilateral.

Violența poate să fie exercitată atât de persoanele direct interesate – cum sunt comoștenitorii, moștenitorii subsecvenți etc. – și care ar urma să beneficieze de actul de opțiune succesorală, precum și de către un terț. Este de precizat în privința violenței exercitate de către terț că art. 1220 alin. (1) C. civ. nu are aplicabilitate. Astfel, potrivit art. 1220 alin. (1) C. civ., violența atrage anularea contractului și atunci când este exercitată de un terț, însă numai dacă partea al cărei consimțământ nu a fost viciat cunoștea sau, după caz, ar fi trebuit să cunoască violența săvârșită de către terț. Explicația este aceeași, nu ne aflăm în prezența unui act juridic bilateral, ci a unui act juridic unilateral. Tot în materia violenței, precizăm că aceasta poate fi exercitată și împotriva unei persoane apropiate succesibilului ce trebuie să își exercite dreptul de opțiune succesorală. Astfel, potrivit art. 1216 alin. (3) C. civ., violența poate atrage anularea contractului și atunci când este îndreptată împotriva unei persoane apropiate, precum soțul, soția, ascendenții ori descendenții părții al cărei consimțământ a fost viciat.

Oricare dintre viciile enumerate anterior atrag nulitatea relativă a actului de opțiune succesorală. În ceea ce privește termenul de prescripție, acesta este stabilit

⁵ Al. Bacaci, Gh. Comăniță, *Drept civil. Succesiunile*, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 193.

⁶ Al. Bacaci, Gh. Comăniță, *Drept civil. Succesiunile*, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 193.

în cuprinsul art. 1124 C. civ. Astfel, dreptul la acțiunea în anularea acceptării sau renunțării se prescrie în termen de 6 luni, calculat în caz de violență de la încetarea acesteia, iar în celelalte cazuri din momentul în care titularul dreptului la acțiune a cunoscut cauza de nulitate relativă.

4. Concluzii

Prezentul studiu este dedicat prezentării condițiilor de validitate ale actului de opțiune succesorală, referindu-ne atât la condițiile de fond, cât și la condițiile de formă impuse de lege. În această primă parte a studiului au fost analizate capacitatea și consimțământul în materia actului de opțiune succesorală, urmând ca partea a doua a studiului să analizeze obiectul, cauza și condițiile de formă ale actului de opțiune succesorală. În materia capacității și a viciilor de consimțământ am prezentat particularitățile pe care actul de opțiune succesorală le prezintă.

Bibliografie:

1. Bacaci Al., Comăniță Gh., *Drept civil. Succesiunile*, Editura Universul Juridic, București, 2013.
2. Boroș G., Anghelescu C.A., Nicolae I., *Fișe de drept civil*, Ed. a 7-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2022.
3. Boroș G., Anghelescu C.A., *Curs de drept civil. Partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2021.
4. Nicolae I., *Devoluțiunea legală și testamentară a moștenirii*, Ed. Hamangiu, București, 2016.